

Objektiivse õiguse korrastamisest Eestis: kodifitseerimisest õiguse ümberkujundamiseni

Raul Narits

Eesti õiguskord kuulub oma ajalooliselt arengult mandri-euroopalikku õiguskultuuri. Mandri-euroopalik õiguskultuur tunneb kolme suurt õiguse valdkonda: eraõigust, avaliku õigust ja karistusõigust. Nimetatud valdkondade algelement on õigusnorm. Sellise õigusnormil rajaneva õiguskultuuri lätted on pärit antiiksest Rooma õigusest. Jutt on sellest, et juba antiikmaailmas kujunes õiguskord normiloomingu kaudu. Õigusnormide rolli ja tähenduse mõttes kulmineerus see *Corpus Iuris Civilise*, selle „Rooma õiguse hiigelhoone” (R. David) kaudu ja abil. Nii või teisiti on selles kauges minevikus ka Eesti õiguskorra lätted. Ja seda nii õiguskorra algelemendi õigusnormi tähenduses kui ka õigusnormide massiivi korrastamise e süstematiseerimise mõttes.

Mis peaks olema tänasel päeval meie jaoks päevakorral rääkides õiguskorra korrastamisest ja seda kõike õigussüsteemi olulisima osa – õigusnormidele adekvaatse koha leidmisel õiguse allikates kontekstis? Olen seisukohal, et kultuuriruumist me väljuda ei tohi ning see pole õigupoolest võimalik. Küll on aga vaja osata tunnetada ning arvestada nii tänaseks päevaks toimunud kvalitatiivseid arenguid õiguskultuuris tervikuna kui ka Eesti õiguskorra arengu enda taset.

Objektiivse õiguse korrastamine pole pelgalt tehnilist laadi tegevus. Ta kujutab endast lõppastmes ühte vahendit õigusriigi idee realiseerimisel. Seega pole täpne taandada ka kodifitseerimist näiteks õiguskorra eri osade või seaduste üheks koodeksiks sobitamisele. Kodifitseerimise idees endas peitub vastuolu. J. Carbonnier on väljendanud mõtet selle kohta, et kodifitseerimine kujutab endast enam kui seaduse mitmekordistamist: see on kantud süstematiseerimise ning täiuse poole liikumise vaimust, soovist läbi viia poliitilisi uuendusi ning samal ajal on see kantud ka soovunelmast seisata ajaloo käiku.

Justiitsministeeriumi arengukava 2005.aastani sätestab ministeeriumi ühe põhiülesandena, et seadused peavad vastama ühiskonna ootustele. Selleks on vaja koordineeritud kodifitseerimiskavade ettevalmistamine. Justiitsministeeriumi koduleheküljelt võimegi leida saidi kodifitseerimise vajalikkusest, mille sisu struktuur on: kodifitseerimise mõte; kontekst ja vajadus; probleeme (jäikus, valdkonnad, struktuur, normitehnika); kodifitseerimise meetodid (reformaatorlik, konstantne); konsolideerimine, kompilatsioon; Euroopa Liidu kontekstis õiguse ümberkujundamine (*refonte, recasting*); kuidas kodifitseerida Eesti õigust. Viimase ülesande lahendamisel peab ministeerium õigeks esmalt keskenduda: seaduste rakenduspraktika ja mõjude analüüsile, selgitustööle eelkõige juristkonnas kodifitseerimise väärtusest; valdkondade piiritlemisele, mis oleks vajalik kodifitseerida; Eesti õigussüsteemile vastuvõetava kodifitseerimismetoodika väljatöötamisele (<http://www.just.ee/index.php3?cath=7808>)09.09.2004.

Eestis oleks ilmselt mõttekas luua objektiivse õiguse korrastamiseks vastav kompetentsikeskus. Sisuliselt on ju Justiitsministeeriumi arengukavast selline poliitiline otsustus väljaloetav. Näiteks Prantsusmaal peetakse kodifitseerimisalast tööd sedavõrd oluliseks, et alates aastast 1989 tegutseva kõrgema kodifitseerimise komisjoni esimeheks on peaminister. Leian, et Eestis on saanud aeg, kus kodifitseerimist ei peeta pelgalt nõ õigusnormidele nende kõige õigema koha leidmiseks, vaid tuginetakse veendumusele, et mingit kogumit on võimalik allutada ühtsele loogikale nii vormilises kui ka sisulises mõttes.